

in indivisibili consistere debeat. Et augetur difficultas, quia ad injungendam pœnitentiam prudentis arbitrio, non solum consideranda est gravitas criminis, sed etiam dispositio pœnitentis, vel bona, qualis est fervens contritio, quæ multum confert, ut pro graviori crimine levior satisfactio imponatur; vel e contrario mala, seu minus congrua dispositio, qualis est fragilitas in acceptanda vel implenda pœnitentia. Quod si dicatur hoc arbitrium, quod ad præsens pertinet, non esse sumendum ex dispositione pœnitentis, sed ex gravitate peccati secundum se, tunc sequitur per hujusmodi indulgentiam remitti semper totam pœnam peccato debitam; nam illa pœnitentia prudenter imponitur pro aliquo crimine quantum est ex vi illius, quæ esset sufficiens ad expiadam totam pœnam purgatorii illi correspondentem, juxta gravitatem ejus. Rursus cæteris paribus pœnitentia injuncta in sacramento majorem habet effectum quam non injuncta, utpote, aliquid pœnae remittens ex opere operato; incertum ergo est sub qua ratione mensuret effectum indulgentiae. Nec occurrit universalis ratio, ob quam alterutrum illorum asseratur. Ultimo est difficultas circa illam explicationem; nam ex illa sequitur eamdem indulgentiam, verbi gratia, septennem, majorem habere effectum in eo qui gravius peccavit, solum quia gravius peccavit, quamvis in cæteris dispositiobibus et operationibus sint pares, quod videatur absurdum. Sequela patet, quia licet propter perjurium, verbi gratia, aut adulterium esset imponenda septennis pœnitentia, gravior tamen propter perjurium quam propter adulterium, et consequenter, illa majorem etiam purgatori pœnam auferret quam hæc; ergo eadem proportione perjurus, obtinens illam indulgentiam, majorem remissionem pœnae purgatorii consequetur, quia illi gravior esset satisfactio imponenda.

16. Solvitur prima difficultas.—*Sitne ad effectum indulgentiae pensanda dispositio lucrantis illam.* — Nihilominus recessendum non est a prædicta interpretatione; nulla enim aptior, et decretis ac bullis Pontificum conformior excogitari potest; ex solutionibus autem dictarum objectionum magis explicabitur et intelligetur. Ad primum ergo respondetur, fructum qui responderet pœnitentiae injunctæ, si fieret, non esse pensandum ex circumstantiis personalibus, ut sic dicam, ipsius pœnitentis, quæ variae sunt, et saepe mere interiores, de quibus homines non ju-

dicant, et hoc solum convincere argumentum. Nihilominus tamen mensurari potest et debet per fructum, quem tale opus externum et laboriosum voluntarie factum, et cum cæteris conditionibus requisitis ad satisfactiōnem, haberet, si fieret, qui fructus apud Deum certus est, ac satis definitus, ut juxta illum possit etiam esse certus ac definitus effectus indulgentiae. Dici etiam potest (estque mihi valde probabile), considerandum esse statum, in quo aliquis lucratur indulgentiam, et fervorem ac devotionem, qua se disponit ad indulgentiam lucrāndam, et secundum illum mensurandum esse fructum talis indulgentiae, ita ut tanta pœna purgatorii per illam remittatur, quanta redimeretur per tale opus pœnale tanto tempore factum in simili statu et cum simili fervore ac devotione. Juxta quam interpretationem talis indulgentia non habet in omnibus æqualem fructum, sed majorem in eo qui meliori dispositione illam lucratur; nam, licet in omnibus sit fructus septennis juxta tenorem indulgentiae, tamen illi anni ubiores sunt, ut sic dicam, in uno, quam in alio, propter meliorem lucrantis dispositionem. Quæ interpretatio est consentanea optimæ providentiae, ut fideles diligenter se ad indulgentias lucrandas præparent; estque satis apta ad rem totam explicandam, ut ex dicendis amplius patebit.

17. Secunda difficultas enodatur. — Ad secundam difficultatem (omissa opinione Cajetani supra tractata) omnes fatentur, et Soto expressius declaravit, d. 21, q. 2, art. 1, et Corduba, q. 32, qui plures alios citat, quando in concessione non additur expressa determinatio, *de pœnitentiis injunctis*, annos vel dies computandos esse secundum pœnitentias imponendas pro talibus peccatis, juxta rectam prudentiam legitimi judicis, quia neque talis indulgentia a nobis limitanda est, cum ex vi proprietum verborum non limitetur, neque aliter potest secundum rectam rationem expōni; quia neque solum jus canonicum, seu pœnitentiae in eo designatae sufficiunt, tum quia nec pro omnibus peccatis designatae sunt, neque ubi designantur, excluditur sacerdotis arbitrium, ut diximus. Nec vero quodlibet arbitrium, sed prudens et justum, pro regula sumendum est, tum quia alias nihil esset certum et stabile, ut illa difficultas a fortiori convincit; tum etiam quia, cum talis indulgentia concedatur quasi in compensationem seu excusationem pœnitentiae, debet sine dubio de justa seu proportionata pœnitentia

intelligi. Ad difficultatem autem respondetur primo, verisimile esse mensuram effectus talis indulgentiae esse summam ac rigorosam pœnitentiam, quæ juxta prudentiam pro tali culpa imponenda esset, quia hoc redundat in majorem favorem indulgentiae; nam quo major fuerit pœnitentia, tanto habebit majorem compensationem pœnae, et consequenter effectus indulgentiae erit major. Aliter etiam dici potest, quod licet in ordine ad humanam prudentiam distinguiri fortasse possint illi tres gradus pœnitentie, tamen spectante ipsa secundum se, justam pœnitentiam imponendam pro tali crimen esse unius quantitatis, et apud Deum in indivisibili consistere, et secundum illam rationem accipiendo esse pœnitentiam, quæ imponenda dicitur secundum prudens arbitrium; nam Deus et cognoscit illam, et quantæ pœnae purgatorii æquivaleret, ideoque tantam etiam ipse remittit ratione indulgentiae.

18. *Replicæ satisfit.* — Ad replicam vero, quod hoc prudens arbitrium fertur juxta dispositionem pœnitentis, responderi potest sicut ad priorem difficultatem, primo hie non agi de prudenti arbitrio pensatis circumstantiis extrinsecis, sed considerata tantum gravitate criminis secundum se. Neque inde fit ut semper ex vi talis indulgentiae remittatur tota pœna peccato debita, tum quia fieri potest ut peccato debeat septennis pœnitentia, secundum juris et judicis arbitrium, et tamen quod per indulgentiam tantum remissio unius anni concedatur; tum etiam quia non constat, per pœnitentiam in foro Ecclesiæ juste impositam et condignam remitti totam pœnam, quæ in purgatorio respondet tali peccato; hoc enim divino iudicio reservatum est. Secundo respondetur, etiam in hoc prudentiali iudicio non esse excludendam omnino dispositionem lucrantis indulgentiam, ut secundum illam æstimari debeat pœnitentia justa quæ pro talibus peccatis imponenda esset; nam hoc etiam est consentaneum rationi, et optimæ providentiae. Quod ita etiam declaratur, quia tam satisfactio pœnitentialis quam effectus indulgentiae non est nisi de pœna, quæ manet post remissam culpam; ergo justum arbitrium in pœnitentia imponenda non est sumendum ex sola gravitate culpe secundum se, sed ex reatu pœnae, qui post illam remissam manet; quia quo major est, eo meretur majorem pœnitentiam; est autem major vel minor respectu ejusdem culpæ, juxta dispositionem pœnitentis; ergo hæc etiam consi-

Quodam notantur pro doctrina de indulgentia de injunctis pœnitentia confirmanda.

19. *Cur antiquitus particula, de injunctis, consueverit apponi indulgentiae concessæ.* — *Effectus indulgentiae partialis non est mensurandus juxta pœnitentiam quæ nunc injungitur.* — *An plus remittatur pœnae per partiale indulgentiam de pœnitentiis injunctis, quam si illa particula non addatur.* — Atque ex his (priusquam ad cætera responderem) possumus probabilem conjecturam facere ad confirmanda ea, quæ de indulgentiis concessis de pœnitentiis injunctis supra diximus; est enim probabile in principio illum particulam seu determinationem non alia ratione positam fuisse, nisi ut declararetur, illos dies vel annos indulgentiae, qui conce-debantur, non esse de annis purgatori, sed de annis Ecclesiastice pœnitentiae, et ideo in principio quando non satis constabat de illo sensu, semper illa formula exprimebatur; postea vero usu indulgentiarum crescente, ceperit illa particula omitti, et indulgentia tot annorum vel dierum simpliciter concedi, quia jam satis ex usu constabat de quibus annis sermo esset. Unde ulterius colligo, licet indulgentia concedatur de pœnitentiis injunctis, si tamen clavis de facto erravit in pœnitentia injungenda, aut non servavit justitiae æquitatem, tunc effectum indulgentiae non respondere pœnitentiae sic injunctæ, sed

quæ injungenda fuisset secundum justitiae æquitatem. Ut, verbi gratia, si pœnitens propter peccata solum merebatur unius anni pœnitentiam, imposta autem illi fuit pœnitentia septennis, non consequetur indulgentiam juxta proportionem ad pœnitentiam de facto injunctam, sed secundum proportionem ad eam, quæ juxta rectam prudentiam imponenda fuisset, quia propter solam injunctiam, vel imprudentiam confessoris non debet indulgentia augeri, præsertim quia talis pœnitentia injuncta, si de ejus injustitia constat, non obligat. Atque eadem ratione, si condigna pœnitentia nimium diminuta fuit, quando fuit injuncta, non propterea diminuetur indulgentiae effectus, ut ex utraque parte servetur æqualitas, semperque mensura indulgentiae sit eadem, scilicet, condigna pœnitentia secundum rectam rationem injungenda. Unde consequenter opinor, effectus harum indulgentiarum hoc tempore non esse mensurandos juxta quantitatem pœnitentiae, quæ nunc solet imponi, quæ regulariter est levissima, quia jam non imponitur secundum rigorem et æquitatem justitiae, sed secundum quamdam condescensionem ad hominum fragilitatem, consuetudine confirmatam; indulgentiae autem semper conceduntur secundum eamdem antiquam computationem dierum vel annorum, ut ex forma ipsa indulgentiarum constat. Unde etiam non probo, quod quidam dicunt¹, per indulgentiam tot dierum vel annorum simpliciter concessam sine illa additione, *de pœnitentiis injunctis*, plus remitti de poena purgatorii, quam per similem indulgentiam de pœnitentiis injunctis, quia per priorem remittitur tota poena, quæ respondet pœnitentiae debitæ etiam gravissimæ, per posteriorem vero solum tollitur poena, quæ respondet pœnitentiae de facto injunctæ. Sed hoc nobis non probatur; quia, si poena injuncta non est justa, illa non est mensura, sed quæ futura esset justa. Alias, si pœnitentia de facto injuncta, quamvis esset deficiens, esset mensura effectus indulgentiae, eadem ratione quando esset excedens, similiter esset mensura; ergo etiam posset habere majorem effectum quam alia indulgentia simpliciter concessa.

20. *An effectus indulgentiae commensuretur pœnitentiis, ut habent effectum ex opere operato, aut vice versa.* — Ad aliam difficultatem

¹ Vide Cordubam, q. 9, col. ult.. q. 32, punct. 2.

superius factam de effectu satisfactionis sacramentalis, respondeo incertum esse, quomodo effectus hujus partialis indulgentiae tot dierum vel annorum, sive de injunctis, sive de non injunctis pœnitentiis, illis commensuretur, an quatenus haberent effectum ex opere operantis, an ex opere operato. Videatur enim illud prius verisimile, tum quia indulgentia ibi indifferenter conceditur de pœnitentia injuncta, vel non injuncta; ergo per se non respicit sacramentalem pœnitentiam, ut ei commensuretur. Tum etiam quia sacramentalis effectus solum debetur ei qui re ipsa exercet opus sacramentale. Nihilominus oppositum credo verisimile, quia, ut supra dicebamus, per indulgentiam nullum detrimentum patitur is qui illam lucratur; ergo si ei remittitur tanta pœnitentia sacramentalis, ut nullum inde sentiat detrimentum, necesse est tantam poenam purgatorii ei condonari, quanta per talem pœnitentiam quovis modo remitteretur; ergo tam ex opere operantis quam operato. Nec refert quod interdum pœnitentia non sit injuncta, nam perinde est excusari hominem ab exequenda pœnitentia injuncta, vel immunem fieri, ne similis pœnitentia ei possit imponi.

21. *Solvitur tertia difficultas.* — Ultimam difficultatem attigit Corduba, q. 32, propos. 2, corol. 2, et concedit sequelam, nec putat inconveniens quod eadem indulgentia temporalis majorem purgatorii poenam remittat ei qui propter gravius crimen majoris pœnae debitor est, quia ad hanc indulgentiam accidentarium est, quod poena debita pro tali tempore acerbior sit, vel levior; per se autem solum est, ut remittatur poena pro tali tempore debita, quæcumque illa sit, sicut supra dicebamus per indulgentiam plenariam plus remitti ei qui plus debet, id tamen est accidentarium; nam per se solum convenit tali indulgentiae remittere totam, quæcumque illa sit; ita ergo cum proportione contingit in præsenti, et statim aliud exemplum adhibemus.

22. *Alia formula partialis indulgentiae.* — Quarta formula hujus partialis indulgentiae esse solet, quando remittitur tertia pars pœnae debitæ pro peccatis, vel in alia simili proportione; et hæc videtur omnium clarissima, quia non est dubium quin possit poena hoc modo per partes tolli, et consequenter quod is qui habet potestatem remittendi totam pœnam, possit tantum hujusmodi partem remittere, si judicet expediens. Solum videri pos-

set inconveniens, quia hæc pars non est in omnibus poena æqualis simpliciter, sed proportionalis suo debito. Hoc autem non est inconveniens, ut ex nuperdictis patet, quia illa inæqualitas est per accidens; nam ipsa indulgentia de se partem illam semper auferet, quæcumque illa sit. Dubitari etiam hic posset, an talis indulgentia remittat etiam pœnitentias injunctas, cum eadem proportione. Breve tamen dicendum est, si in indulgentia id exprimatur, non esse dubium quin ita fiat; si vero non exprimatur, rem esse dubiam; nam probabile est non relaxari pœnitentias injunctas, etiam quoad illam partem, nisi aliunde verisimiliter constet effectum indulgentiae extendi usque ad remissionem reatus illius pœnae, pro qua pœnitentiae erant injunctæ. Supererat hoc loco dicendum, an hi effectus indulgentiae infallibilis sint, vel possint augeri aut minui, vel impediti ex parte suscipientis; sed hæc dicentur melius infra, tractando de illo cui indulgentia conceditur.

DISPUTATIO LI.

DE THESAURO ECCLESIAE, QUI PER INDULGENTIAS DISPENSATUR.

Post effectus indulgentiarum dicendum sequitur de causis, ad quas pertinere videtur thesaurus Ecclesiæ, quia divitiae spirituales in eo contentæ sunt, veluti materia ex qua, vel potius sunt quasi moralia instrumenta, quibus solvuntur temporales pœnae; sicut pecuniae sunt materia, seu instrumenta contractuum humanorum. Denique hic thesaurus censetur esse quasi basis et fundamentum indulgentiarum; et ideo inter causas merito primum locum occupat. De quo tria potissimum desiderari possunt, scilicet, an sit, et ex quibus bonis constet, et quam necessarius sit ad indulgentiarum usum. Ad quem vero pertineat hujus thesauri dispensatio, in disputatione de causa efficiente indulgentiarum dicendum est.

SECTIO I.

Utrum in Ecclesia sit spiritualis thesaurus, qui per indulgentias dispensari valeat.

1. *Opinio negans.* — Non defuit inter Theologos, qui negaverit esse in Ecclesia hujusmodi thesaurum. Ita enim sensit Mairon., in 4, dist. 49, q. 2. Fundamentum ejus fuit, quia hic thesaurus aut constat meritis Christi, aut

Sanctorum; sed ex neutrīs constat; ergo nullus est. Minor quoad posteriorem partem tractabitur sectione sequenti. Quoad priorem vero probatur ex dicto auctore, quia merita Christi sufficiens præmium habuerunt in ipso Christo homine, quando propter illa exaltatus est, et accepit nomen, quod est super omne nomen. Maxime vero videtur hæc sententia posse juvari ex alia opinione Scotti, Durandi, et aliorum, qui negant Christi merita et satisfactiones fuisse infiniti valoris; nam si fuerunt finita, profecto constare non potest aliquid ex eis superfuisse, quod in thesauro reponeretur post solutionem factam pro toto genere humano ad redimendum illud, et post tot dona gratiae et gloriae, totque peccatorum ac pœnarum remissiones propter Christum hominibus concessas. Quod si adhuc aliquid de meritis et satisfactionibus Christi maneat irremuneratum in conspectu Dei, fortasse totum illud necessarium est ad persolvendas gratias omnes, et remissiones concedendas hominibus propter Christum, et applicandas per sacramenta et sacrificia usque ad finem mundi; nulla ergo ratione constare potest aliqua Christi merita esse in speciali thesauro Ecclesiæ, qui ad dispensationem indulgentiarum deserbit. Quod si quis respondeat illam opinionem falsam esse, Christique merita esse infinita, et ideo ad omnes hos effectus et varios applicationis modos sufficere, hinc sequitur thesaurum hunc etiam post diem judicij perpetuo duraturum, et sine condigno præmio permansurum, quod videtur inconveniens et contra excellentiam divinæ justitiae. Imo etiam sequitur non posse Deum exhaustire illum, aut condigne remunerare, quod divinæ potentiae repugnat.

2. *Sententia affirmans vera et de fide.* — Nihilominus dicendum est, esse in Ecclesia Christi thesaurum potissime ac præcipue constantem ex Christi meritis et satisfactione, qui inter alios modos per indulgentias applicari seu dispensari potest. Hæc assertio videtur esse de fide; et saltem contraria sententia a Theologis erronea censetur, ut videre licet in Cajet., Opusc. 15 de Indulgencie, c. 1, 2 et 3; Soto, d. 21, q. 1, art. 2; Palud., d. 20, q. 4; Medin., disp. 8 de Indulgencie, c. 43 et seq.; Cord., q. 2 et 3 de Indulg.; Petr. Sot., lect. 2 de Indulg.; Roffens., art. 17 contra Lutherum. Et præcipue tradita est et declarata hæc veritas a Clemente VI in extravag. *Unigenitus*, de Pœn. et remiss., ubi cum dixisset, Christum Dominum per effu-